

Uit de kunst

De feministische strijd in de kunsten

door **Rien Fraanje** De auteur is oud-directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. In deze rubriek belicht hij de politieke actualiteit vanuit de kunsten.

In alle maatschappelijke sectoren eisen vrouwen de plek op die hun rechtmatig toekomt. Vele eeuwen van structurele en systematische achterstelling in de politiek, het bedrijfsleven, de sport en het maatschappelijk leven moeten eindelijk worden rechtgezet. Ook in de kunsten is sprake van een consequente achterstelling die het voor vrouwen bijvoorbeeld veel moeilijker maakt om als vrouw naam te maken als kunstenaar. Testje: kunt u drie vrouwelijke schilders noemen? En vijf mannelijke?

En nee, het is niet dat ze er niet zijn. En het is ook echt niet zo dat vrouwen minder talent hebben. Geen sprake van. Veertig(!) jaar geleden herschreven Rozsika Parker en Griselda Pollock met het standaardwerk *Old mistresses. Women, art and ideology* de kunstgeschiedenis. Daarbij slaan ze Vincent van Gogh en Pablo Picasso over. In plaats daarvan bespreken ze de Italiaanse Artemisia Gentileschi (1593-ca. 1656) of de Nederlandse Rachel Ruysch (1664-1750).

De Volkskrant interviewde afgelopen oktober Pollock over de positie van vrouwen in de kunst.¹ De feministische kunsthistorica is de 70 voorbij maar toont zich onverminderd strijdbaar. 'Musea en kunsthistorici hebben het bestaan van vrouwelijke kunstenaars ontkend door hen niet aan te kopen, niet

te laten zien en niet over hen te schrijven.' Dat is erg, omdat we de wereld dan alleen maar te zien krijgen door de ogen van mannen: 'Als we nooit de kans krijgen om de wereld te zien door de ogen en ervaringen van mensen die zwart zijn, queer, uit de arbeidersklasse zijn of een beperking hebben, krijgen we een vertekend beeld, en dat voedt racisme en ongelijkheid.'

Nederlandse musea proberen een inhaalslag te maken. In verschillende musea zijn exposities te zien waarin een vrouwelijke kunstenaar of een vrouw als thema centraal staat. Museum Catharijneconvent in Utrecht heeft een tentoonstelling gebouwd rond Maria Magdalena. De expositie is eigenlijk een soort ontdekkingstocht naar wie deze voor Jezus zo belangrijke vrouw eigenlijk was: een zondige prostituee, een onderdanige vrouw die Jezus volgde, of een sterke autonome vrouw die haar eigen weg koos?

In de tentoongestelde werken zien we die uitersten terug. De schilder Marlene Dumas beeldt Maria Magdalena wat schuchter af. Zeker, ze trekt haar rok omhoog, waarmee ook Dumas speelt met de suggestie dat ze een prostituee was, maar haar blik verradt verlegenheid. Bij de foto's van de Amerikaanse fotograaf David LaChapelle is van schuchterheid geen sprake. Hij maakte een foto waar

een mooie blonde vrouw met rode lingerie de voeten wast van een man. Maria trekt op de afbeelding veel meer aandacht dan deze Jezus.

Rijksmuseum Twenthe in Enschede pakt uit met de expositie *Artemisia. Vrouw & Macht*. Artemisia Gentileschi werd pas tijdens de tweede feministische golf herontdekt als een geweldige representant van de Italiaanse barok. In haar schilderijen zet ze vrouwen als sterke persoonlijkheden neer; zijzelf moet dat ook zijn geweest. Op haar zeventiende was ze slachtoffer van seksueel geweld. Ze weigerde zich daarbij neer te leggen en klaagde – met steun van haar vader – de dader aan. De documenten van die rechtszaak in de zeventiende eeuw bestaan nog steeds; Artemisia als vroeg icoon van de MeToobeweging.

Het Drents Museum heeft onder de titel *Viva la Frida!* een grote overzichtstentoonstelling over leven en werk van de Mexicaanse kunstenares Frida Kahlo (1907-1954). In Assen zijn naast bekende kunstwerken ook foto's, kledingstukken en sieraden van haar te zien. Kahlo verwierf niet alleen bekendheid vanwege haar werk als uitgesproken kunstenares, maar ook door haar dramatische levensloop, met een lichaam dat haar in steek liet waardoor ze in haar vrij korte leven veel pijn heeft moeten verdragen.

Griselda Pollock kan niet erg enthousiast worden van de wijze waarop de Nederlandse musea aandacht besteden aan vrouwen. Jurken en beschilderde korsetten als onderdeel van een tentoonstelling van Frida Kahlo? 'Het is tragisch dat we eerder aan Frida Kahlo's

kleding denken, dan aan het feit dat ze een briljante politiek denker en een radicaal vernieuwende kunstenaar was', foetert ze tegen *de Volkskrant*.

Een andere ergernis: 'Wat ik zorgwekkend vind is dat mensen het hebben over Frida of Artemisia. Ze zouden het nooit zomaar hebben over Pablo, Henri of Piet. Dat is zo veelzeggend! Dat we vrouwen infantiliseren door hen bij hun voornaam te noemen.'

Ik kijk naar de titels van de tentoonstellingen en weet dat ze gelijk heeft. We zijn er nog lang niet: de feministische strijd is nog niet gestreden.

Viva la Frida! is tot en met 27 maart te zien in het Drents Museum, *Artemisia. Vrouw & Macht* tot en met 23 januari in Rijksmuseum Twenthe, en *Maria Magdalena* tot en met 9 januari in Museum Catharijneconvent.

Gezien bij
Tentoonstelling
*Artemisia.
Vrouw & Macht*
Artemisia Gentileschi
(Rome 1593 - Napels
1652/53)
Jaël en Sisera, 1620,
Olieverf op doek
86 x 125 cm
Szépművészeti
Múzeum/ Museum of
Fine Arts, Boedapest

1 Anna van Leeuwen, "'De kunstgeschiedenis klopt van geen kant.'" Interview met Griselda Pollock, *de Volkskrant*, 8 oktober 2021.